herpy

SKILPADDER

River cooter

Pseudemys concinna

Pseudemys concinna er en stor, dagaktiv ferskvannsskilpadde fra elver og innsjøer i det østlige og sentrale USA, med et flatt skjold prydet av gule virvler. Skjoldet kan bli over 40 cm, og dyret kan leve i flere tiår. Et voksent dyr krever et veldig stort, filtrert kar med flere hundre liter vann, en varm solplass, kraftig UVB og et overveiende plantebasert kosthold.

Familie: Emydidae Engelsk: River Cooter

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**22-44 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**20-44 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Semiakvatisk**
Biotop	**Våtmark**
Vanskelighetsgrad	**Erfaren**

STELL

Min. terrarium	**220 × 110 × 70 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**21-31 °C**
Varmeplass	**30-40 °C**
Temperatur, natt	**20-24 °C**
Luftfuktighet	**50-80 %**
Vann	**Akvaterrarium** dybde 30-45 cm
Vanntemperatur	**21-31 °C**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter, ferdigfôr, planter og mark/snegler**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**10-20 egg**
Kull per år	**1-6**
Inkubasjon	**80-150 dager** ved 26-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Pseudemys concinna er en stor ferskvannsskilpadde som tilbringer mesteparten av tiden i vannet og bare går på land for å sole seg og legge egg. Skjoldet (carapax) er avlangt, ovalt og forholdsvis flatt, med lyse og mørkebrune tegninger i grønt, gult, brunt og svart. Alle mål i teksten er skjoldlengden. Hos unge dyr er skjoldet lysegrønt med klare gule tegninger, og tegningene er ofte virvelformede; med alderen blir skjoldet mørkere, og tegningene blekner og forsvinner.

Klekte unger er 27-39 mm lange og veier 5-14 g. Voksne hunner er i gjennomsnitt omtrent 29 cm og hanner omtrent 22 cm, og skjoldet kan bli opptil omtrent 44 cm; de største dyrene veier omtrent 5 kg. Hannen har et flatere skjold og veldig lange klør på forbena. Formen på skjoldet følger strømmen: i vassdrag med kraftig strøm er skjoldet flatere og lavere, men svakere, enn hos dyr fra stillestående vann.

Arten har to underarter: den nominelle *P. c. concinna* og *P. c. suwanniensis* fra Suwannee-elven, som av noen regnes som en selvstendig art. *Pseudemys floridana* var tidligere en underart av *P. concinna* og regnes nå som en selvstendig art. I handelen og i eldre litteratur blir artene ofte blandet sammen, så vær oppmerksom på hvilken art et dyr faktisk tilhører.

Levetiden i fangenskap er i gjennomsnitt omtrent 20 år, men enkelte dyr blir 44 år, og ville dyr blir omtrent 40 år. Arten er sky og passer for den som kan gi et veldig stort kar og er klar til å holde dyret i mange år.

Utbredelse og leveområde

Pseudemys concinna er hjemmehørende i det østlige og sentrale USA. Utbredelsen går fra Virginia og North Carolina sørover til Georgia og den nordlige delen av Florida, vestover til Texas, det sørøstlige New Mexico, det østlige Oklahoma og det sørøstlige Kansas, og nordover til det sørlige Missouri, Illinois og Indiana samt Ohio og Kentucky. Det finnes adskilte bestander i New River-systemet i Virginia og West Virginia og i Tennessee River-systemet i Tennessee og det østlige Kentucky. *P. c. suwanniensis* lever i det sørlige Georgia og det nordlige Florida.

Utenfor det opprinnelige området er arten i dag innført blant annet i Spania, Tyskland og California, fordi dyr har sluppet ut. Kartet viser bare den opprinnelige utbredelsen.

> **Naturlig utbredelse:** USA.

LEVEOMRÅDE

Pseudemys concinna lever i permanente ferskvann: elver med langsom til moderat strøm, innsjøer, dammer og tidevannsmyrer og flomsletter med mye vannplantevekst og mange solplasser. Dyrene finnes på 0-2 m dyp og sjelden i brakkvann og saltvannsutløp. De soler seg på tømmerstokker og solvarme steiner, ofte sammen med andre skilpadder, og glir ved fare lynraskt ut i vannet; arten er veldig sky og vanskelig å komme nær. Soling og egglegging skjer sjelden mer enn omtrent 30 m fra vannet.

Mesteparten av tiden ligger dyret på bunnen eller beveger seg rundt etter føde, og det kan bli under vann i mange timer av gangen. Om natten sover det i vannet, skjult under planter. I det meste av utbredelsen er dyrene aktive fra april til oktober, og i kaldere strøk går de i vinterdvale i gjørmen på bunnen av vannet. Vinterdvalen varer fra et par måneder til flere måneder, og dyrene kan bli under vann i opptil to måneder uten å komme opp for å puste, fordi de tar opp oksygen gjennom kloakken. I de varmeste strøkene, f.eks. Florida, er de aktive hele året. Voksne dyr spiser mest vannplanter, gress og alger, mens unge også spiser insekter, krepsdyr og små fisker.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Hold dyret i et stort akvarium, et kar eller en lukket innendørs dam, ikke i et vanlig terrarium. Temperaturer, lys og fôringsplan er lånt fra den nært beslektede *Trachemys scripta*, som lever i de samme vannene.

Karet må være minst fem ganger så langt som skjoldet og halvparten så bredt som det er langt, og landdelen regnes med i bunnarealet. Vannet må være minst dobbelt så dypt som skjoldet er bredt. En hunn på 30 cm skal altså ha minst 150 × 75 cm, og de største hunnene på 44 cm skal ha 220 × 110 cm. Målene i boksen, 220 × 110 × 70 cm, gir en vanndel på 160 × 110 cm med 40 cm vann (omtrent 700 liter), en landdel på 60 × 110 cm og 30 cm kant over vannet. Større er alltid bedre.

Innred fra start et oppsett for et voksent dyr. Vann er tungt: 700 liter veier 700 kg, så plasser oppsettet på et gulv som kan bære det, helst i første etasje eller kjeller. Kar med ugjennomsiktige vegger, som fôrkar og ferdige dammkar, gir et sky dyr mer ro enn glass. Gi rikelig med skjul under vann, for eksempel ved stammer og planter. Landdelen skal være så stor at hele dyret kommer helt opp av vannet, og gjerne så stor at det kan gå en tur. Bygg den som en strandkant eller hylle med en ru rampe, og legg en stor, flat stein som solplass, fordi stein leder varmen jevnt. Lampe og UVB sitter rett over solplassen, og kanten rundt landdelen skal være minst 25 cm høy. En hunn skal ha en kasse med jord eller sand som eggleggingsplass.

Vannet renses av et kraftig filter, helst et utvendig tønnefilter, beregnet for minst 2-3 ganger vannmengden. Hold helst bare ett dyr. Oppstillingen skal være helt rømningssikker. En utendørs dam om sommeren er bare forsvarlig hvis den er lukket: gjerde som går minst 30 cm ned i jorden mot graving, tett gjerde mot rovdyr og nett over toppen. Unngå finmasket nett, som skjærer bort mye av solens UVB.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Overflaten på solplassen skal være omtrent 40 °C, målt med et infrarødt termometer et par timer etter at lampene er slått på, og luften over den 30-32 °C. Varm opp med halogenlamper i dype kupler med keramisk sokkel; to lamper gir en større og jevnere solplass enn én. Varmelampen skal sitte i samme avstand fra solplassen som UVB-røret.

Vannet skal være 21-31 °C for voksne dyr; unger under ett år skal ha 24-29 °C og litt større ungdyr 23-24 °C. Voksne tåler kjøligere vann enn de små, fordi de holder bedre på varmen etter en tur på solplassen. Sett vannvarmeren på den laveste temperaturen, slik at det oppstår en gradient i karet. Varmeren skal ha et plastskjold, slik at dyret ikke brenner seg, og en automatisk utkobling. Mål vannet med et digitalt termometer ved å dyppe føleren i. Unngå trekk, for kraftige svingninger i temperaturen kan gi luftveisinfeksjoner.

Om natten slås lampene av, og hos voksne dyr kan vannvarmeren også slås av, slik at vannet kjøles litt ned. Om natten passer 20-24 °C. Vinterdvale er naturlig for arten i de kaldere strøkene, men ikke et krav i fangenskap; et dyr som holdes ved jevn varme hele året, trenger den ikke. Vil du gi dyret en vinterdvale, så gi den bare til et friskt, velnært dyr etter en veterinærsjekk, ved 3-5 °C i høyst 14 uker, og vei dyret annenhver uke.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Skilpaddens fuktighet er selve vannet, så luftfuktigheten er ikke avgjørende; 50-80 % i rommet er passende. Det avgjørende er at vannet er rent.

Dyret avgir avføringen sin i vannet, så vannet blir raskt skittent, og skittent vann er en helserisiko for både dyret og deg. Bruk et kraftig filter, og bytt en del av vannet hver 1.-2. uke; filteret alene er ikke nok. Fjern fôrrester og skitt med en fiskehov etter fôring.

VANN OG VANNKVALITET

Vannet er dyrets oppholdssted, så det skal være dypt, rent og varmt. Vannet må være minst dobbelt så dypt som skjoldet er bredt, og 30-45 cm passer for voksne dyr. Temperaturen er 21-31 °C for voksne dyr (se Temperatur). Arten er hjemmehørende i vassdrag, så vannet kan gjerne ha en jevn strøm fra filteret.

Filteret skal både filtrere mekanisk og biologisk. Den mekaniske delen fjerner fôrrester og avføring; den biologiske delen, med svamp eller keramiske ringer, huser nyttige bakterier som omsetter giftig nitrogenavfall. Bakteriene må ha strømmende vann. Et filter beregnet for fisk er ofte for svakt, så velg et som er beregnet for minst 2-3 ganger vannmengden. Undergrunnsfiltre, små innvendige filtre og hengefiltre er ikke egnet for et voksent dyr.

Rens filteret minst en gang i måneden. Skyll filtermediet i vann fra karet, ikke fra kranen, slik at bakteriene bevares, og bruk aldri såpe eller kjemikalier. Ta ut støpselet med tørre hender før du tar på filteret, og koble alt elektrisk utstyr ved vannet til en jordfeilbryter. Rens ikke filteret på kjøkkenet.

LYS OG UVB

UVB er en nødvendighet. Arten er dagaktiv, soler seg mye og hører til Ferguson-sone 3. UV-indeksen på solplassens overflate skal være 3,0-4,0 og lavere andre steder i oppstillingen, slik at dyret kan velge. Bruk et T5 HO-rør med reflektor som dekker 50-75 % av oppstillingens lengde og sitter over solplassen.

Avstanden fra røret til dyrets rygg er 28-33 cm for et rør med 5-6 % UVB og 43-53 cm for et rør med 10-12 % UVB. Heng aldri røret nærmere enn 25 cm fra solplassen, for da dekker strålingen ikke dyret jevnt. Plast og glass stopper UVB helt, og nett stopper en del, så det må ikke være noe mellom røret og dyret. UVB-rør mister styrke og må skiftes jevnlig.

Suppler med en kraftig dagslyslampe på omtrent 6.400 K. Lyset skal være på 11-13 timer i døgnet, kortest om vinteren og lengst om sommeren. Bruk aldri farget lys, heller ikke om natten, for dyrets øyne er veldig følsomme for farger.

FÔRING

P. concinna spiser i naturen mest vannplanter, gress og alger og tar også planter ved vannkanten og nedfalne frukter; den har tannlignende spisser i overkjeven som hjelper til med å rive over fibrige blader. Unge dyr spiser mer animalsk føde, for eksempel vanninsekter, krepsdyr og små fisk, og enkelte voksne spiser også åtsler og smådyr. Skilpadden spiser i vannet, så kast maten i karet.

Dyr under 1 år får omtrent 50 % animalsk føde og 50 % grønt, dyr over 1 år omtrent 25 % animalsk og 75 % grønt. Arten er i naturen mer planteetende enn *T. scripta*, så voksne skal ha et kosthold som hovedsakelig består av grønt. Grønt gis hver dag; animalsk føde 1-2 ganger i uken; pellets 2-3 ganger i uken. En porsjon grønt tilsvarer skjoldets størrelse, og en porsjon pellets hodets.

Grønt: andemat, vannsalat, vannhyasint, løvetann, kløver, vassarve, bladsalat, endivie, grønnkål, mangold og nepetopp. Frukt er en tilfeldig godbit. Gi aldri avokado, løk, tomat, sitrusfrukter, sopp, rabarbra eller sterk pepper. Animalsk føde: meitemark, melorm, kakerlakker, sirisser, reker og krill og snegler fra oppdrett; hele dyr er bedre enn biter. Vask planter fra naturen og bruk bare dem som ikke er sprøytet og er sikkert bestemt.

Kalk får dyret via pellets og et sepiaskall i karet, slik at dyret selv kan regulere kalkinntaket. Fjern alltid den harde plastbaksiden først, og bytt sepiaskallet hver 1.-2. måned.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

P. concinna er dagaktiv og veldig sky: ved den minste bevegelse eller lyd glir den fra solplassen ut i vannet. Den liker ikke å bli håndtert og skal bare løftes når det er nødvendig. Skal dyret løftes, ta det nedenfra med håndflaten og hold skjoldet med begge hender, slik at kropp og ben er støttet. Dyret kan klore med klørne og bite med det skarpe nebbet. Vask hendene grundig før og etter, og la ikke barn under 5 år håndtere dyret.

Dyret trives alene. Flere dyr sammen krever et kar som er minst 50 % større, flere solplasser og skjul, og kan gi bitt og kamp om solplassen.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har et flatere skjold og veldig lange klør på forbena, mens hunnen blir større: i gjennomsnitt omtrent 29 cm mot hannens 22 cm. Hunnene er kjønnsmodne etter omtrent 6 år og hannene etter omtrent 13 år; tallene bygger på få dyr. Veksten fortsetter hele livet, men avtar etter 7-15 år hos hanner og 13-24 år hos hunner.

PARRING

Paringen skjer om våren i vannet. Hannen følger hunnen og svømmer over henne, strekker halsen frem og stryker over ansiktet og skjoldet hennes med de lange klørne; han kan også bite i skjoldkanten. Er hunnen mottakelig, svømmer hun til bunnen og lar hannen stige opp. Hunnen kan lagre sæd i flere uker, og opptil 30 % av kullene har flere fedre. En hunn som holdes sammen med en hann, må kunne komme unna ham.

EGGLEGGING OG KULL

Hunnen legger egg fra slutten av april til midten av juli. Hun legger 10-20 egg per kull, i gjennomsnitt omtrent 15, og 1-6 kull i året, i gjennomsnitt 2-3. Eggene er ovale med harde, lyserøde til hvite skall og omtrent 36-44 mm lange. Hun graver med bakbena et hull på omtrent 12 cm i dybden og 7 cm i åpningen i sand eller jord, ofte på hevet terreng nær vannet, legger eggene deri og dekker dem. En hunn skal alltid ha en kasse med jord eller sand på landdelen, også når hun holdes alene, slik at hun har et sted å grave.

INKUBASJON

Eggene klekkes etter 80-150 dager, avhengig av temperatur og redets beliggenhet, oftest etter 90-100 dager, og ungene kommer frem i august og september. Ved 30 °C klekkes de omtrent tre uker tidligere enn ved 26 °C, uten at ungene blir mindre. Kjønnet avgjøres av rugetemperaturen: ved 22,5 °C blir alle unger hanner, ved 25 °C omtrent 90 %, og ved 30 °C blir alle hunner. Til kunstig ruging passer 26-30 °C. I kaldere strøk kan unger overvintre i redet.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene klarer seg selv fra klekkingen; foreldrene passer verken egg eller unger. Unger er 27-39 mm og 5-14 g, og skjoldet er lysegrønt med klare gule tegninger. Unger skal ha vann på 24-29 °C hele døgnet, rikelig med skjul og en solplass de lett kan klatre opp på. De får mer animalsk føde enn voksne og grønt hver dag (se Fôr). Holdes flere unger sammen, skal de være like store, og alle skal få fôr.

Helse og vanlige feil

Skilpadder skjuler sykdom, så vær oppmerksom på endringer. Veg og mål dyret 1-2 ganger i måneden, og før en ukentlig loggbok over vekt, appetitt og atferd. Plutselig vekttap er ofte det første tegnet på sykdom.

Typiske problemer og feil i stellet: - Skittent vann hvis filteret er for svakt eller vannet ikke skiftes. - Kalkmangel og sykdommer i bein og skjold ved for lite UVB eller kalk. Sørg for UVB og et sepiaskall uten plastbaksiden. - Svelget plast fra sepiaskall eller innredning. - For lite kar til et dyr som blir stort, og som derfor ikke kan svømme eller skjule seg. - Trekk eller for kald luft, som kan gi luftveisinfeksjoner.

Alle krypdyr kan være symptomfrie bærere av Salmonella og smitte mennesker. Vask hendene før og etter kontakt med dyret, vannet og utstyret, og la ikke barn under 5 år håndtere dyret. Etter et bitt skal såret skylles under rennende vann i omtrent fem minutter og rengjøres med mild såpe; søk lege ved dype, blødende eller betente sår.

Søk en veterinær med erfaring med krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser, har åpen munn eller virker slapt.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.